

Şâfiîler'in görüşünü esas almıştır (Aydın, s. 187, 247, 273). Şâfiî'ye göre, ilâhî gazabı celbeden bir suç ve günah olan zinayı işleyerek ilâhî nimetlerden sayılan sıhrî hısımlığa nâil olunamaz (*el-Üm*, V, 165). "Haram helâli haram kılmaz" hadisi de (İbn Mâce, "Nikâh", 63) bu şekilde yorumlanmıştır. Hanefîler görüşlerini, "Babalarının nikâhladığı kadınları nikâhlaymayın" âyeti-ne (en-Nisâ 4/22) dayandırmıştır. Zira nikâh "evlilik sözleşmesi" anlamına geldiği gibi "cinsel ilişki" anlamına da gelen müşterek bir kelimedir. Bu sebeple evlilik dışı cinsel ilişkiyle de hürmet-i musâhere meydana gelir (Serahsî, IV, 204-205; Muvaffakuddin İbn Kudâme, VII, 90). Bu konuda, "Kim bir kadının tenasül uzvuna bakarsa o kadının anası ve kızı bakana haram olur" hadisi de (İbn Ebû Şeybe, III, 304) delil olarak gösterilmiştir (Kâsânî, II, 261). Ancak zinanın mahremiyet doğurmayacağı, dolayısıyla aralarında zina sebebiyle hürmet-i musâhere bulunan kişilerin mahrem akrabalar arasındaki bakma ve dokunma hükümlerine tâbi olmayacağı hususunda görüş birliği vardır.

Sıhrî hısımlık sebebiyle meydana gelen diğer bir evlenme engeli ise kişinin belirli yakınlık derecesindeki kadınları aynı anda nikâhı altında bulundurması şeklindeki geçici yasaktır. Bir erkeğin iki kız kardeşi aynı anda nikâhlı olması âyetle haram kılınmıştır (en-Nisâ 4/23); ikiden fazla kız kardeşi aynı anda evliliğin yasak olması da evleviyet gereğidir. Yine bir kadının halası veya teyzesiyle birlikte aynı anda bir erkeğin nikâhında olması hadisle yasaklanmıştır (Buhârî, "Nikâh", 28; Müslim, "Nikâh", 33-40). Bu âyet ve hadislerden hareketle fakihler şöyle bir kural ortaya koymuşlardır. Nesep veya süt yönünden birbirinin mahrem akrabası olan, başka bir deyişle biri erkek sayıldığı takdirde evlenmeleri haram olan iki kadınla aynı anda nikâhlı kalmak haramdır. Bu yasağın amacı, mahrem yakınlar arasındaki akrabalık ilişkilerinin bozulmasını önleme şeklinde açıklanmıştır. Hanefîler'e göre hürmet-i musâhere sadece cinsel ilişkiyle değil şehvetle öpme, dokunma ve tenasül uzvuna bakma ile de sâbit olur. Mâlikîler el ve yüz dışındaki yerlere şehvetle dokunma ve bakmanın da aynı sonucu doğuracağını söylemiştir. Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise cinsel ilişki dışındaki durumlarda hürmet-i musâhere doğmaz. Sıhrî hısımlık kavramına kimlerin dahil olduğu konusu irade beyanlarının, özellikle vasiyetin yorumlanması bakımından da önem arzeder. Meselâ bir kişi sıhrî hısımlarına vasiyette bulunsu

hanımının mahremi olan hısımlarına vasiyette bulunmuş olur. Ancak bir yörede sıhrî hısımlık kelimesi farklı anlam içeriyorsa kelimenin yöresel anlamı esas alınır. Zira bu gibi durumlarda kişinin kullandığı kelime ile ne kastettiğini örf belirler (*el-Fetâva'l-Hindiyye*, VI, 120).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-ʿArab, "şhr" md.; *Tâcü'l-ʿarûs*, "şhr" md.; *Müsned*, VI, 277; Şâfiî, *el-Üm*, Kahire 1968, IV, 291; V, 3, 160, 165; İbn Ebû Şeybe, *el-Muşannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Riyad 1409/1989, III, 304, 481; *Nehhâs*, *Meʿâni'l-Kurʾânî'l-Kerîm* (nşr. M. Ali es-Sâbûnî), Mekke 1409/1988, V, 40; *Serahsî*, *el-Mebûsût*, IV, 197-208; Kâsânî, *Bedâʾiʿ*, II, 261, 332; VII, 351; Muvaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muğnî*, Beyrut 1405, VII, 90-99; Osman b. Ali ez-Zeylâi, *Tebyînü'l-hakâʾik*, Bulak 1313, II, 101-109; VI, 200-202; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* (Bulak), III, 117-134; Haccâvî, *el-İknâʿ*, Kahire 1351, III, 180-186; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râʾik*, III, 99-111; Şirbînî, *Muğnî'l-muhtâc*, III, 174-186; *el-Fetâva'l-Hindiyye*, I, 274-279; VI, 120; Ali b. Ahmed el-Adevî, *Hâşiye ʿalâ Kitâyeti't-tâlibi'r-rabbânî* (nşr. Yûsuf Muhammed el-Bikâî), Beyrut 1412, II, 74; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muhtâr* (Kahire), II, 276-288; M. Akif Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul 1985, s. 187, 247, 273; "Musâhere", *Mv.F*, XXXVII, 367-368; Hamza Aktan, "Sıhrî Hısımlık", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 1787-1788.

HAMZA AKTAN

SIKILLİYE

(bk. SİCİLYA).

SILA

(bk. CÂİZE).

es-SILA

(الصلاة)

İbnü'l-Faradî'nin
Târîhu ʿulemâʾi'l-Endelüs'üne

İbn Beşkûvâl

(ö. 578/1183)

tarafından yazılan zeyil

(bk. İBN BEŞKÛVÂL).

SILA-i RAHİM

(صلة الرحم)

Akrabalık bağlarını yaşatmayı,
akrabaların birbirini ziyaret etmesini
ve iyi ilişkiler kurmasını ifade eden
ahlâk terimi.

Sözlükte "bağ, ilişki" anlamına gelen sıla ile "döl yatağı, ana rahmi" ve mecazen "insanlar arasındaki soy birliği, akrabalık bağı" mânasındaki rahm / rahim (çoğulu

erhâm) kelimelerinden oluşan sıla-i rahim terim olarak "kan bağı ve evlenme yoluyla oluşan akrabalık bağlarını yaşatma, akrabalarla ilişkiyi sürdürme, haklarını gözetme, onlara ilgi gösterme, iyilik ve yardımda bulunma, ziyaret etme" şeklinde açıklanmaktadır. Akrabalar için zül'l-erhâm, ülü'l-erhâm gibi tabirler de kullanılır. İbnü'l-Esîr, bu tür akrabalık görevlerini ihmal etmenin veya akrabalara kötü davranmanın kat-ı rahim tabiriyle ifade edildiğini belirtmektedir (*en-Nihâye*, II, 210-211; V, 191-192; ayrıca bk. *Lisânü'l-ʿArab*, "rhm", "vşl" md.leri; *Tâcü'l-ʿarûs*, "rhm", "vşl" md.leri). Hz. Peygamber'in tâlîmıyla Habeşistan'a hicret edenler arasında yer alan Ca'fer-i Tayyâr'ın Resûl-i Ekrem'e minnettarlığını dile getirmek için Necâşî'nin huzurunda yaptığı konuşmada sıla-i rahim (sılatü'r-rahm) ve kat-ı rahim (naktau'l-erhâm) tabirleri geçmektedir (İbn Hişâm, I-II, 336). Kudûs'te bulunduğu sırada Bizans Hükümdarı Herakleios'un Resûlullah hakkındaki sorularını cevaplandırırken Ebû Süfyân da benzer ifadelerle sıla-i rahimden söz etmiştir (*Müsned*, I, 262, 263; Buhârî, "Bed'ü'l-vaḥy", 6; "Zekât", 1; "Edeb", 8).

Kur'ân-ı Kerîm'de rahim kelimesi yer almamakla birlikte çoğulu erhâm yedi âyet-te sözlük anlamında (meselâ bk. Âl-i İmrân 3/6; el-En'âm 6/143, 144; er-Ra'd 13/8), üç âyet-te "akrabalar, akrabalık bağları, akrabalık hakları" (en-Nisâ 4/1; Muhammed 47/22; el-Mümteḥine 60/3), iki âyet-te ülü'l-erhâm şeklinde (el-Enfâl 8/75; el-Ahzâb 33/6) "akrabalar" mânasında geçmektedir. Ayrıca "kurb" (yakınlık) kökünden çeşitli kelimelerin bulunduğu başka âyetlerde de akrabalarla ilgili görevlere yer verilmiştir (meselâ bk. el-Bakara 2/83, 177; en-Nisâ 4/36; eş-Şûrâ 42/23). Nisâ sûresinin ilk âyetinde Allah'a saygısızlığın hemen arkasından akrabalık haklarına riayet etmemekten sakınılması istenmekte olup İslâm âlimleri bu âyete ve daha başka âyetlerle hadislerle dayanarak sıla-i rahmi gözetmenin vacip (farz) ve sıla-i rahme riayet-sizliğin haram olduğunu bildirmiştir. Kurtubî bu hususta İslâm ümmetinin ittifa-kı bulunduğunu ifade eder (*el-Câmiʿ*, V, 6; ayrıca bk. Fahreddin er-Râzî, IX, 164). Müfessirlerin çoğu, Ra'd sûresinin 21. âyetinde geçen ve Allah'ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözetimden övgüyle söz eden ifadede sıla kökünden bir fiilin kullanılmış olmasını dikkate alarak bu âyette bilhassa akrabalık bağlarına riayet edenlerin kastedildiğini düşünmüştür (Mâveridî, s. 154). Şevkânî de âyetin gerek Allah'a gerekse

kullara ait olup gözetilmesi emredilen bütün hakları kapsadığı kanaatinde olduğunu belirttikten sonra müfessirlerin çoğunun bu ifadeyi sıla-i rahimle sınırladığını söyler (*Fethu'l-kadir*, III, 89). İki âyet (el-Bakara 2/27; er-Ra'd 13/25) yine sıla kökünden bir fiil kullanılarak Allah'ın yaşatılmasını emrettiği bağları koparanları kınanmaktadır; burada da akrabalık bağlarını kesenlerin kastedildiğini belirtenler vardır (Şevkânî, I, 61). Bu yorumu benimseyen Taberî'ye göre bağları koparmaktan maksat, Allah'ın farz kıldığı akrabalık haklarını ödemekten ve yakınlarla iyilik etmekten kaçınmak suretiyle onlara haksızlık yapmak, bağları yaşatmaktan maksat ise Allah'ın kendi haklarından sayılan, akrabalara karşı yerine getirilmesini farz kıldığı vecibeleri yerine getirmek ve onlara şefkatle muamele etmektir. Tâbiîn müfessirlerinden Katâde b. Diâme de âyeti bu anlamda yorumlamıştır (*Câmi'u'l-beyân*, I, 221).

Sıla-i rahim konusu hadislerde de geniş biçimde yer almış, gerek bu tabirle gerekse başka ifadelerle bunun önemi vurgulanmıştır. Buhârî'nin konuya ayırdığı bablardan biri ("Şilatü'r-rahm" başlığını taşır ("Edeb", 10). Burada yer alan bir hadiste bir kimsenin, "Beni cennete götürecek bir iş söyler misiniz?" şeklindeki bir sorusuna Hz. Peygamber, "Allah'a kulluk edip O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın; namazını kılar, zekâtını verirsin ve akrabanı gözetirsin" diye cevap vermiştir (ayrıca bk. *Müsned*, V, 417, 418; Buhârî, "Zekât", I; "Kefâlet", 4; Müslim, "İmân", 12, 14). Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhih*'inde, "Kim akrabasına ilgi gösterirse Allah da ona ilgi gösterir" şeklindeki başlık altında kaydedilen bir hadise göre ("Edeb", 13) Allah Teâlâ, ana rahmine bağlı akrabalık düzenini kurduktan sonra bu bağları yaşatanlara kendisinin ilgisinin süreceğini, akrabalık bağlarını koparanları ise kendi ilgisinden mahrum bırakacağını bildirmiştir. Ashaba bu bilgiyi veren Resûlullah, sıla-i rahmi terketmenin kötülüğüne işaret eden Muhammed sûresinin 22. âyetini okumalarını öğütlemiştir. Diğer bazı hadislerde de Allah'ın rahmân ismiyle sıla-i rahim arasında ilişki kurularak bu görevi yerine getirenlerin ilâhî rahmetten nasiplerini alacaklarına, ihmal edenlerin ise rahmetten yoksun kalacaklarına işaret edilir (meselâ bk. *Müsned*, I, 190, 191, 194; VI, 62; Buhârî, "Edeb", 13; Tirmizî, "Birr", 16). Hadislerde sıla-i rahim konusunda karşılık beklenmemesi, ilişkiyi kesenlerle de akrabalık bağlarının sürdürülmesi gerektiği bildirilmektedir (*Müs-*

ned, II, 160, 194; III, 437; IV, 148, 158; Buhârî, "Edeb", 15; Ebû Dâvûd, "Zekât", 45). Resûlullah, sıla-i rahmin müslüman olmayan yakın akrabaya karşı da geçerli olduğunu ifade etmiş ve, "Allah, din konusunda sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlarla iyi ilişkiler içinde olmanızı ve onlara adaletli davranmanızı yasaklamaz" meâlindeki âyetin (el-Mümtehine 60/8) buna işaret ettiğini bildirmiş (*Müsned*, VI, 344; Buhârî, "Hibe", 29; "Edeb", 7, 8, 9; Müslim, "Zekât", 50), hangi sadakanın daha faziletli olduğuna dair bir soruya da "Akrabaya verilir, çünkü bunda bir sadaka, bir de sıla-i rahim sevabı var" cevabını vermiştir (*Müsned*, IV, 17, 18; Tirmizî, "Zekât", 24, 26; Nesâî, "Zekât", 22, 82). Bazı hadislerde sıla-i rahmin ömrü uzatacağı ifade edilir (meselâ bk. *Müsned*, III, 156, 247, 266; Buhârî, "Edeb", 12; Müslim, "Birr", 20, 21). Bu hadisler, "Allah dilediğini siler, dilediğini sabit bırakır" meâlindeki âyete (er-Ra'd 13/39) dayanılarak lafzî mânada anlaşıldığı gibi, "Allah böylelerine arkasından dua edecek hayırlı nesiller verir" şeklinde de açıklanmıştır (İbn Hacer el-Heytemî, s. 137-138).

Bilhassa edep ve mev'iza türündeki kitaplarda sıla-i rahim konusuna yer verilmiştir. Bunun yanında Abdullah b. Mübârek'in *Kitâbü'l-Birr ve's-şıla'sı*, Hüseyin b. Hasan el-Mervezî'nin aynı isimdeki eseri, Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin *el-Birr ve's-şıla'sı*, İbn Hacer el-Heytemî'nin *Esne'l-me'tâlib fi şilati'l-e'karib*'i gibi kitaplar da yazılmış, bu kitaplarda genel olarak insan ilişkileri ve özellikle sıla-i rahim üzerinde durulmuştur. Ancak gerek bu eserlerde gerekse İbn Kuteybe'nin *Uyûnü'l-aḥbâr*'ı, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî'nin *el-Âdâb*'ı, İbrâhim b. Muhammed el-Beyhakî'nin *el-Meḥâsin ve'l-me-sâvî'si*, İbn Abdülber en-Nemerî'nin *Behcetü'l-mecâlis ve ünsü'l-mücâlis*'i gibi sıla-i rahim konusuna kısmen yer veren kaynaklarda sadece bu husustaki âyet ve hadislerle Selef'ten gelen rivayetler sıralanmıştır. Gazzâlî'nin de *İhyâ'* adlı eserinin insanların birbirlerine karşı hakları ve sorumluluklarını işlediği bölümünde (II, 192-221) yalnız rivayetleri aktarmakla yetindiği görülmektedir. Bu eserlerde ana babaya saygı ve iyilik, çocukların bakımı ve gözetilmesi, eşler arasındaki haklar ve sorumluluklar, diğer akrabaların karşılıklı sorumlulukları, akrabalık bağlarının yaşatılması, komşuluk hakları gibi konular üzerinde durulur. Bu kitaplarda köle ve hizmetçiler konusunun akrabalarla birlikte ele alınarak bunların hakları ve sorumluluk-

larından söz edilmesi, İslâm ahlâk kültüründe insan haklarına verilen önemi yansıtmaları bakımından dikkat çekicidir (meselâ bk. Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, s. 64-78; İbn Abdülber, I, 756-790; Gazzâlî, II, 219-221).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, II, 210-211; V, 191-192; Wensinck, *el-Mu'cem*, "rhm", "vsl" md.leri; M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "rhm", "vsl" md.leri; *Müsned*, I, 190, 191, 194, 262, 263; II, 160, 194; III, 156, 247, 266, 437; IV, 17, 18, 148, 158; V, 417, 418; VI, 62, 344; Abdullah b. Mübârek, *el-Birr ve's-şıla* (nşr. Mustafa Osman Muhammed), Beyrut 1411/1991; a.e., İstanbul 1998; İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye* (nşr. Mustafa es-Sekkâ v.dğr.), [baskı yeri ve tarihi yok] (Dâru İbn Kesîr), I-II, 336; Hüseyin b. Hasan el-Mervezî, *el-Birr ve's-şıla* (nşr. M. Saîd M. Hasan Buhârî), Riyad 1419; İbn Kuteybe, *Uyûnü'l-aḥbâr* (Tavîl), III, 96-113; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, Beyrut 1412/1992, I, 221; VII, 374; İbrâhim b. Muhammed el-Beyhakî, *el-Meḥâsin ve'l-me-sâvî*, Beyrut 1404/1984, s. 543-568; Mâverî, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn* (nşr. Mustafa es-Sekkâ), Beyrut 1978, s. 150-154; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *el-Âdâb* (nşr. M. Abdülkâdir Ahmed Atâ), Beyrut 1406/1986, s. 27-78; İbn Abdülber, *Behcetü'l-mecâlis*, I, 756-790; Gazzâlî, *İhyâ'*, II, 192-221; Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *el-Birr ve's-şıla* (nşr. Âdil Abdülmevcüd – Ali Muavvaz), Beyrut 1413/1993; Fahrreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, IX, 164-166; Kurtubî, *el-Câmi'*, V, 6; İbn Hacer el-Heytemî, *Esne'l-me'tâlib fi şilati'l-e'karib* (nşr. Hilâf Mahmûd Abdüssemmî), Beyrut 1424/2003, s. 137-138; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, Beyrut 1412/1991, I, 61; III, 89. MUSTAFA ÇAĞRICI

SİNÂÂT-ı HAMS

(bk. BEŞ SANAT).

SIR

(السِّر)

Sözlükte "saklamak, gizlemek" anlamında masdar ve "saklanan, gizli tutulan, bir şeyin iç yüzü, bir nesnenin özüm, her şeyin en iyisi" gibi anlamlarda isim olan sır kelimesi (çoğulu esrâr, serâir) ahlâk terimi olarak genellikle bir kimsenin saklı tuttuğu, başkalarının öğrenilmesini istemediği, kendisine veya başkasına ait bilgiler için kullanılır. Sırrı saklamaya *kitmân*, *vefâ*, sırrı etrafa yaymaya *ifşâ*, yaptığı şeyleri gizleyen kimseye *sırrî* denir (İbn Düreyd, I, 81; *Lisânü'l-Arab*, "srr" md.; *Tâcü'l-Arûs*, "srr" md.). Râgıb el-İsfahânî'ye göre sırrın iki şekli vardır. İlki bir kimsenin başka birine saklaması talebiyle söylediği sözdür. Bu talep ya sözle veya sır verenin bunu kimsenin duymayacağı bir yerde verme-